

Oponentský posudek na diplomovou práci Jiřího Ermla *Útěky z reality v českém polistopadovém dramatu (motivy iracionality a šílenství v dílech generačně spřízněných dramatiků narozených v letech 1960-1970)*, školitel doc.PhDr. Vladimír Just

Nevím, čím jsem si vysloužil oponování právě tohoto tématu, když se problematikou polistopadového českého dramatu vůbec nezabývám. A když jsou k dispozici kolegové, kteří tak činí. Doufám, že své řeknou alespoň při vlastní obhajobě, já se přirozeně omezím na otázky obecnější, případně metodologické.

Rozhodně nepochybuji o zvoleném tématu, jakkoli o polistopadových „šílených“ hrách bylo napsáno mnoho, ba je to, pokud jsem vsuktu jen zvnějšku sledoval, možná vůbec nejfrekventovanější teatrologický problém. Pro jeho sledování je typická jakási rezignace na ryze teatrologický, tedy inscenační pohled na řadu jistým způsobem analogických a v lecčems se lišících textů – a tomu podléhá i diplomant. Přesvědčivě a velmi výstižně, což považuji za jednu z vůbec nejvyšších kvalit jeho textu, analyzuje jednotlivé motivy a témata v rovině ovšem v zásadě literárněvědné, přitom, obávám se, bez skutečné literárněvědné erudice. Nezazlívám mu to, neboť, jak jsem uvedl, z téhož podezírám drtivou většinu úvah na dané téma. Mimo jiné nese i dobrou zprávu, a sice že po dlouhých letech bez skutečného dramatu se zdá, že samotný dramatický text nabývá na důležitosti.

S uspokojením kvituji, že Erml se k textům staví jako k významové struktuře, nikoli jako k zachycení životních situací, jakkoli bláznivých, že zkrátka postavy a jejich osudy nepopisuje jako prožitky „živých“ lidí, ale analyzuje je coby nositele myšlenkových konstrukcí. Přitom citlivě vnímá, jak jsou ony navenek fantasmagorické záležitosti zakotveny v realitě, a to v generačně prožívané realitě, tedy s větší či menší schopností autorů uvědomit si racionálně věci prožívané spíše emocionálně či dokonce pudově. Text v tomto smyslu směřuje spíše k esejistickému vyjadřování, které ovšem považuji za adekvátní tématu i způsobu jeho uchopení. Že se přitom diplomant hodně začel především do textů Milana Lukeše a jemu podobných je zjevné a podle mne chvályhodné.

Nicméně nemohu nepoložit diplomantovi otázky, které mne nad jeho výpovědi napadají a které jsou spíše metodologického rázu.

Tak především mi chybí úvaha o zařazení uvedených textů a autorů do celku polistopadové české dramatiky – tj. sdělení, zda a nakolik jsou to texty typické či výjimečné, nakolik jdou sledovaná témata a dramatické postupy napříč spektrem všech napsaných textů, tedy i autorů jiných generací, zda v současné dramatice existují i tendence zcela odlišné. Myslím zkrátka, že textu velmi chybí pasáž vymezující zkoumaný terén z nadhledu.

Konkrétně lze důvodně zapochybovat o způsobu výběru textů, jak ho autor definuje v úvodních pasážích (především s.7): „Kritériem pro výběr jednotlivých autorů, kterými se chci v této práci zabývat, byl především věk a hodnocení odborné poroty, která umísťovala jejich tvorbu ve finálových a vítězných žebříčcích dramatické soutěže Nadace Alfréda Radoka o nejlepší původní českou a slovenskou hru.“ „Zároveň jsem se snažil díla jednotlivých autorů zastoupit v takovém početním poměru, který by byl adekvátní celkové tvorbě těchto autorů.“ Asi těžko bychom dnes dali na mínění nějaké poroty soutěže z 19. či 20. století, a Alfréd Jarry by se podle této logiky jevil vedle kupříkladu plodného J.K.Tyla jako nýmánd. Pětici vybraných autorů, tj. Davida Drábka, Jiřího Pokorného, Ivu Volánkovou, Markétu Bláhovou a Petra Zelenku nicméně považuji za reprezentativní vzorek vhodný ke zkoumání daného problému.

Zato velmi oceňuji, že téma šílenství a iracionality Erml pojal jako vyjádření něčeho obecnějšího, a to onoho útěku od reality v různých rovinách či rozměrech. I když je otázkou, zda nejde trochu o jakousi hru na útěky – proč utíkat z místa a času, které dramatikové nedokážou obvinít z něčeho opravdu podstatného, něčeho, co opravdu znemožňuje život? Diplomant na ni zčásti odpovídá, a zase je to jedna z věcí, kterých si velmi cením, také ony

útěky považuje za tak trochu fingované především u Petra Zelenky, kterého já podezírám z jisté koketérie s divadlem s odpuštěním bulvárním. Je otázkou, zda podobné možné kontexty nestály za větší pozornost, mohly by totiž postavit některé autory, či možná celou generaci, do hodně jiného, řekněme pragmatického světla. V návaznosti na výše řečené také nikde nenajdu, zda veškeré iracionální šílení v polistopadových textech odpovídá oné únikové tezi, či zda se iracionálně nešlíl v jiných textech také z jiných důvodů.

Problém jen prohlubuje skutečnost, že autor prakticky vůbec neuvádí, nakolik v těchto úvahách navazuje na své předchůdce. Souvisí s tím zřejmě až příliš skromný soupis literatury – i kdybych předpokládal, že autor zná vše, co bylo na dané téma napsáno, a opakují, je toho zjevně mnoho kvantitativně, netroufám si soudit kvalitativně, je přímo povinen vyrovnat se v textu s dosavadním stavem poznání problému. Lze sice konstatovat, že se tím nezatěžuje většina současných autorů, zvláště těch, kteří se zabývají současným dramatem, nicméně je snad zřejmé, že je to k výrazné škodě věci. O případném zahrnutí evropského či dokonce světového kontextu do takových úvah ani nemluvě.

Při opravdu mizivé znalosti vlastních dramatických textů a nakonec i jejich inscenací se nemohu a nechci pouštět do polemiky s Ermlovými interpretacemi jednotlivých her – navíc mi připadají přesvědčivé. Nicméně jednu pochybnost mám, a sice nakolik Ermlova vlastně modernistická interpretace vystihuje v úplnosti texty, které je možno označit za postmoderní. Jinak řečeno, je otázkou, nakolik popisované projevy šílenství a iracionality jsou vysvětlitelné jen tématicky a nakolik odpovídají určitě poetice, určitým dobovým atributům dramatické stavby, nakolik se zkrátka staly trvalým inventářem současného dramatu. Lapidárně ještě jinak, jakkoli nepřesně řečeno, zda se v tomto případě vystačí s analýzou „obsahu“ bez adekvátní analýzy „formy“.

Už jsem napsal, že si velmi cením Ermlovy schopnosti přesně a názorně vyložit složité problémy, tedy kromě jiného jeho schopností stylistických. Přesto musím konstatovat řadu písařských chyb, chaos v interpunkci, ba dokonce zřejmě nedoredigované či neúplné věty. Svědčí to zřejmě nejvíc o chvatu, v němž diplomant text dokončoval.

Také rád konstatuji, že diplomová práce Jiřího Ermla vyhovuje všem náležitostem, včetně pravidlům poznámkování (jen škoda, že autor nevytiskl poznámky jako podčarové přímo do textu) a soupisu pramenů a literatury.

Ze všech uvedených důvodů a rád doporučuji diplomovou práci Jiřího Ermla k obhajobě a doufám, že podstatné pasáže připraví co nejdříve do tisku. Předpokládám také, že se při obhajobě diplomant vyjádří k výše zmíněným otázkám a pochybnostem.

PhDr. Josef Herman, CSc.
oponent

